

Reward and Punishment Methods Used Elementary Teachers to Provide Classroom Discipline

Faik YILMAZ*

Emine BABAÖĞLAN**

ABSTRACT. The aim of this study was to determine how often elementary teachers (first five grades) use reward and punishment methods to provide classroom discipline and to clarify whether these methods show a significant difference in terms of some characteristics of the teachers, student and schools. The study was based on the opinions of 190 elementary teachers (first five grades) teaching in the schools in Şırnak, Turkey. The data in this study was collected by using a five likert-scale questionnaire which evaluated reward and punishment methods used to provide classroom discipline. The elementary teachers (first five grades) “mostly” used psychological and social rewards to provide classroom discipline and they “sometimes” used material rewards. As punishment methods, they “often” used psychological punishment and they “never” used social and physical punishment. Reward methods showed a significant difference according to the teachers’ sex. In addition, punishment methods showed a significant difference according to class size and area where teachers teach in (in a village/rural town or city centre).

Key words: Classroom discipline, elementary teacher, punishment, reward.

SUMMARY

Purpose and significance: The purpose of this study was to show how often elementary teachers (first five grades) used reward and punishment methods to provide classroom discipline and to clarify whether these methods show a significant difference in terms of some characteristics of teachers, student and school such as sex, job experience, class levels, class size, teachers’ having child or not, teaching in a village/rural town or city center. The significance of this study was to explore the methods used for providing classroom discipline by elementary teachers and to give them some assistance in providing classroom discipline in their classroom.

Methods: This research is a descriptive study based on a survey. This study was based on the opinions of 190 elementary teachers (first five grades) – 16 schools are placed in the city center and 20 of them are in village or in rural areas – in Şırnak, Turkey, in 2010 – 2011 academic year. The data in this study was collected by using a five likert – scale questionnaire which evaluates reward (psychological, social and material rewards) and punishment (psychological, social and physical punishments) methods used in classroom discipline.

Results: Elementary teachers (first five grades) “mostly” used psychological and social rewards to provide classroom discipline and they “sometimes” used material rewards. As punishment method, they “often” used psychological punishment and they “never” used social and physical punishment. Reward methods used to provide classroom discipline did not show a significant difference according to job experience of the teachers; according to class levels and class size; according to their working area and family members – whether they have a child or not. Punishment methods also did not show a significant difference according to sex, job experience, class levels and family members – whether they have a child or not. Besides these, psychological and social rewards did not show a significant difference according to sex, but material reward methods did. Psychological and social punishment methods did not show a significant difference according to class size, but physical punishment methods did. Finally, social and physical punishment methods used in providing classroom discipline by elementary teachers (first five grades) did not show a significant difference according to the area they teach in, but psychological punishment methods did.

Discussion and Conclusions: This study showed that elementary teachers mostly use psychological reward and punishments to provide classroom discipline. On the other hand, reward methods show a significant difference according to teachers’ sex that woman teachers use material rewards more than male teachers use. In addition, punishment methods show a significant difference according to class size and area where teachers teach (in a village/rural town or city centre). Elementary teachers whose class size is 31–35 use physical punishments more than those teachers whose class size is 10 – 25. Elementary teachers who work in a village /rural town use psychological punishments more than those who work in the city centre.

Sınıf Öğretmenlerinin Disiplini Sağlamada Kullandıkları Ödül ve Ceza Yöntemleri (Şırnak İli Örneği)

Faik YILMAZ*

Emine BABAÖĞLAN**

ÖZ. Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemlerini ne sıklıkla kullandıklarını ve bu ödül ve ceza yöntemlerinin öğretmenlerin, öğrencilerin ve okulun bazı özelliklerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir. Araştırmada, Şırnak ilinde çalışan 190 sınıf öğretmenin görüşleri yer almaktadır. Sınıf disiplininin sağlanmasında kullanılan ödül ve ceza yöntemlerinin belirlenmesinde ise beşli likert tipi ölçek kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, sınıf öğretmenleri sınıf disiplini sağlamada psikolojik ve sosyal ödülleri “çoğunlukla”, maddi ödülleri ise “bazen” kullanmaktadırlar. Ceza yöntemlerinden psikolojik cezaları “sık sık” kullanmaktadırlar. Sosyal ve fiziksel cezaları ise “hiçbir zaman” kullanmamaktadırlar. Ödül yöntemleri, sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermiştir. Bunun yanında, ceza yöntemleri ise sınıftaki öğrenci sayısına ve öğretmenlerin köy/belde ya da şehir merkezinde çalışıyor olmalarına göre anlamlı farklılık göstermiştir.

Anahtar Sözcükler. Sınıf disiplini, sınıf öğretmeni, ceza, ödül.

Eğitim kurumlarında amaçlar gerçekleştirilmeye çalışılırken, kurumun yapısından, işleyişinden ve kurum içerisinde faaliyet gösteren bireylerden kaynaklanan ve kurumun amaçlarını gerçekleştirmesini engelleyen birçok istenmeyen sorunlar oluşabilir. Öğretmenler ve yöneticiler de, oluşan bu sorunları çözmek için disiplin kurallarını işletmeye çalışırlar. Çünkü toplumsal düzenin işleyişi, o düzen içerisinde çeşitli örgütlerin birbiri ile ilişkili ve uyum içinde fonksiyonlarını yerine getirmeleriyle gerçekleşir. Bu nedenle her kurum ya da örgüt yaptığı işin gereklerini yerine getirebilmek için kendine özgü disiplin kuralları oluşturur (Ada ve Çetin, 2002).

Disiplin konusu, sınıf ve okul yönetiminde uzun yıllardır eğitimcilerin karşı karşıya olduğu baş edilmesi güç sorunlardan biridir (Köktaş, 2007). Disiplin, bir öğrenme sürecidir. Öğrenci, okul öncesi eğitimden başlayarak gerek toplumsal, gerekse okulda konulan ilke ve kurallara göre davranmasını öğrenerek toplumsallaşır. Böyle bir durumda hem ailenin hem de okulun disiplin sisteminin önemli rolü vardır. Bu nedenlerle disiplin sağlamanın asıl amacı, öğrencinin kendi davranışlarını kendisinin denetleyebilme yeterliğini artırmaktır. Bunun için, öğrencilerin küçük yaşlarından başlayarak ailede ve okulda, davranışlarını kendilerinin denetlemesine ortam hazırlanmalı ve öz denetimleri geliştirilmelidir (Humphreys, 1999).

Disiplin, öğrencinin başarısını etkilediği kadar, sınıfın başarısını da etkiler. Disiplin, yerinde, zamanında ve dozunda olursa öğrenciye yararı olur. Aşırı disiplin, öğrenciyi okuldan soğutabilir ve aynı zamanda öğrencinin kendine olan güvenini azaltır. Öğretmenler, sınıfta verimliliğin disiplin sağlanması ile mümkün olduğunun bilincindedir. Sınıf sisteminin temelini oluşturan öğretmen - öğrenci öğelerinin birbiriyle ilişkileri, bu ilişkilerin oluşturduğu çağdaş disiplin yaklaşımı, eğitimin niteliğini etkilediği kadar öğrencilerin psikolojik ve sosyal gelişimlerini de önemli ölçüde etkilemektedir. Üstelik disiplin, başkaları tarafından işbirliğine kapalı, saldırgan ya da diğer engelleyici tepkilere maruz kalan öğrencilerin haklarını korumaya da yöneliktir (Özdem, 2003). Sınıfta disiplin, öğrenme ortamının düzenini bozucu ve öğrenme yaşantılarını engelleyici öğrenci davranışlarına karşı öğretmenlerin verdiği tepkileri içermektedir. İyi bir sınıf organizasyonu, sınıfta doğabilecek olası sorunları önler, düzeni sağlar ve sınıfı bir savaş meydanı olmaktan kurtarır (Ünal ve Ada, 2000). Sınıftaki uygulamaların akıcılığı da, disiplin açısından önemlidir. Çünkü disiplinin sağlanamaması durumunda örneğin dersin bir anda bölünmesiyle, öğretmen ve öğrencinin dikkati bozulabilir ve öğrencilerin derse ilgisi azalabilir (Taymaz,1995). Sınıfın yönetimi öğretmenlerin sorumluluğundayken, disiplin buna zıt olarak öğrencilerin sorumluluğunda olmalı ve uygun davranışları ortaya çıkarmalıdır. Disiplini sağlamak, öğretmenlerin öğrencilerine doğru davranışları dayatmaları demek de değildir. Bu yolla öğrenciler sadece, kendi fikirlerini üretemeyip satın alan, bağımlı olan ve öğretmenlerine de olumsuz duygular besleyen kişiler olabilirler. Dolayısıyla disiplin sağlamak doğru davranışlar dayatmak değil öğrencilerle iyi ilişkiler kurabilmektir (Marshall, 2005).

Çoğu eğitim sistemi, disiplin sağlamada ceza ve ödül sadece davranışları kontrol etmek için kullanır (Hoffman, Hutchinson ve Reiss, 2009). Oysa öğretmen, öğrenciye disiplinin ne anlama geldiğini sınıf içindeki davranışlarıyla yani kullandığı disiplin yöntemiyle göstermelidir (LaGrand, 1969). Sınıf disiplininin sağlanmasında kullanılan ödül yöntemleri, günümüzde her ne kadar eskimiş bir yöntem olarak kabul görse de, halen kullanılmaya devam edilmektedir. Ödül yöntemi, psikolojide Skinner'in önderliğini yaptığı "davranışçı ekolü" temsil eder. Davranışçı yaklaşıma göre, öğrenmenin esasını "pekiştirme" (ödüllendirme) oluşturmaktadır. Çocukta geliştirilmek istenen davranışın pekiştirilmesine veya ödüllendirilmesine devam edilmez ise, davranışın kuvveti azalır ve zamanla ortadan kalkar. Araştırmada üzerinde durulan ödüllendirme yaklaşımları, öğrencileri psikolojik, sosyal veya maddi yönden pekiştirebilen yöntemlerdir. Takdir etmek, güven ve cesaret vermek, değer vermek gibi yöntemler öğrencileri psikolojik olarak motive eder. Öğrencileri sınıf içerisinde alkışlatmak, ayrıcalıklar vermek gibi yöntemler de onları sosyal yönden ödüllendirir. Öğrencilere olumlu davranışları sonucunda şeker, çikolata vermek, teşekkür belgesi vermek gibi pekiştiriciler ise maddi ödüller çerçevesinde kullanılan yöntemlerdir (Saban, 2002).

Sınıf disiplininin sağlamada kullanılan ceza yöntemleri ise öğretmenin, öğrencinin istenmeyen davranışına karşılık öğrenciyi hoşuna giden şeylerden alıkoymasına veya öğrenciye hoşuna gitmeyecek işleri yaptırmasıdır. Birçok öğretmen, istenmeyen davranışlar karşısında sınıf disiplininin sağlamak için, cezalara başvurur (Korkmaz, 2003). Ceza yönteminde kullanılan cezalar da öğrenciler için psikolojik, sosyal veya fiziksel cezalar olabilmektedir. Öğretmenlerin başvurdukları ceza türleri içerisinde öğrenciyi diğer öğrenciler içerisinde azarlamak, küçük düşürmek, söz hakkı vermemek gibi yöntemler sosyal cezaları; uyarmak, kınamak, korkutmak gibi yöntemler psikolojik cezaları; dayak/tokat atmak, tek ayaküstünde tutmak, kulağını çekmek gibi yöntemler de fiziksel cezaları kapsamaktadır (Saban, 2002).

Daha önce Türkiye'de yapılan araştırmalarda Baysal (2009), ilköğretim II. kademede görevli öğretmenlerin sınıfta en sık karşılaştıkları ilk üç disiplin sorununu sırasıyla; "izin istemeden konuşmak", "öğrencilerin birbirilerini gereksiz yere şikâyet etmesi" ve "öğrencilerin birbirleriyle ders dışı konuşmaları" olarak belirlemiştir. Alkan (2007) araştırmasında öğretmenlerin, istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı en çok öğrenciyi dersten çıkarma, öğrenciyi teneffüse çıkarmama, sorduğu sorulara cevap vermeme, öğrenciyi tahtada bekletme ve fiziksel ceza verme yöntemlerini kullandıkları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere; sosyal bilimler öğretmenlerinin, fen bilimleri öğretmenlerine; deneyimli öğretmenlerin, daha az deneyimli öğretmenlere, eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin, fen-edebiyat fakültesi mezunu öğretmenlere göre istenmeyen davranışlarla baş etme sürecinde daha olumlu ve tutarlı davranışlar sergilediklerini ortaya koymuştur. Gündoğdu (2007), sınıf öğretmenlerinin sınıf disiplininin sağlamak amacıyla uyguladıkları yöntemlerden en fazla psikolojik ödül ve psikolojik ceza yöntemlerinin öğrenciler üzerinde etkili olduğunu, kadın öğretmenlerin psikolojik, sosyal ve maddi ödül ile psikolojik ceza uygulamalarının öğrenciler üzerinde daha etkili olduğunu belirlemiştir. Son olarak Çolak (2005), öğretmenlerin bedensel cezaya ilişkin tutumlarının okuldaki görev dağılımlarına göre anlamlı değişim gösterdiğini, yöneticilerin sınıf öğretmenlerine göre bedensel cezaya daha çok başvurduklarını ortaya koymuştur. Ancak cinsiyetlerine, yaşlarına, kıdemlerine, eğitim düzeylerine, medeni durumlarına, sınıf yönetimi ile ilgili hizmet içi eğitim alma-almama durumlarına göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Ayrıca öğretmenlerin ceza konusundaki davranışlarının yaşlarına, kıdemlerine, mesleği severek icra edebilme durumlarına, sınıf inisiyatifinde ve yönetimde zorlanma – zorlanmama durumlarına, sosyal ve ekonomik durumlarına göre farklılaştığını; 29 – 34 yaş aralığındaki, kıdemi 6 – 10 yıl olan ve mesleğini sevmeyen, sınıf yönetiminde kısmen zorlanan, sosyal ve ekonomik yönü zayıf olan öğretmenlerin cezalara daha çok başvurduklarını belirlemiştir. Diğer yandan araştırmacı, ceza konusundaki davranışlarının öğretmenlerin cinsiyetine, medeni haline, sınıf yönetimi ile ilgili hizmet içi eğitim alma-almama durumlarına, sınıf mevcuduna, okulun türüne göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur.

Yurt dışında yapılan benzer araştırmalardan Allen (2005) çalışmasında, ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin ve müdürlerin, disiplin tekniklerinden en çok sözel olmayan ipuçları, göz teması, mimik ve fiziksel yakınlığı kullandığını ortaya koymuştur. Aynı araştırmada lisans mezunu öğretmenler, yüksek lisans mezunlarına göre ceza verme ve öğrenciyi müdürün odasına gönderme yöntemleri

konusunda daha çok bilgiye sahip olduklarını belirtmişlerdir. Fakat bu yöntemleri kullanma konusunda iki grup arasında anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Kadın öğretmenlerin sosyal pekiştiricileri kullanma konusunda erkek öğretmenlere göre daha bilgili olduğu görülmüştür. Ayrıca deneyimli öğretmenlerin, deneyimsiz öğretmenlere oranla müdahaleci olmayan modellerden daha çok yararlandığı belirlenmiştir. Başka bir araştırmada Geiger (2000), anaokulundan 8. sınıfa kadar öğretmenlerin genel olarak en sık karşılaştıkları disiplin problemlerinin; konuşma, yerinden kalkma, yerinde kıpırdama ve dikkatsizlik olduğunu ortaya koymuştur. Öğretmenlerin disiplin problemlerine karşı genel olarak en sık “şhh ve dur” gibi ifadeleri, direktifleri tekrarlamayı, davranışı görmezden gelmeyi, göz teması kurmayı ve fiziksel yakınlığı kullandıklarını ve en az sıklıkta ise öğrenciyi müdürün odasına göndermeyi ve ödev vermeyi kullandıklarını ortaya koymuştur.

Öğretmenlerin disiplini sağlama yöntemleri, geleceğin toplumunu oluşturacak bireylerin davranışlarını geliştirmesinde önemli bir işleve sahiptir (Gözütok, 1993). Öğretmenler, sınıf disiplinine ilişkin yeterli becerilere sahip olmalıdırlar. Çünkü sınıf disiplinini sağlarken uygulanacak yöntemler, bireyin gelişimiyle ilgilidir. Kendini ifade edebilme, sorumluluk alabilme, kendini tanıyabilme, sorunlara eleştirel yaklaşabilme, başkalarına saygı duyabilme, kendine ve çevresine güven duyabilme, değerli olduğunu hissedebilme gibi davranışların kazandırılması bir yönüyle sınıf disiplininin nasıl sağlandığına bağlıdır (Aydın, 2001). Disiplin, öğretmenler, yöneticiler ve öğrenciler tarafından sık sık, ancak yanlış kullanılan bir sözcüktür. Disiplin, öğrencilerin uslu, sessiz durmasını; verilen buyrukları koşulsuz yerine getirmesini; kimseyi rahatsız etmeden dinlemesini sağlamak değildir. Öğrencilerin sergiledikleri istenmeyen davranışları ortadan kaldırmak için sınıflarda, aslında, etkili ve olumlu bir disiplin gerekmektedir. Disiplin, genellikle eğitimin istenmeyen bir yan ürünü olarak görülür. Buna rağmen aslında disiplin öğrencide özdenetimi, karakteri, düzenliliği ve verimliliği geliştirici bir öneme sahiptir (Savage, 1999). Mendler (1993) de, disiplin sorunlarının, öğrencilere sorumluluğun öğretildiğinde iyi bir fırsat olduğunu belirtmektedir.

Literatür incelendiğinde, ülkemizde çalışan öğretmenlerin sınıf disiplinini sağlamaları konusunda sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar da genellikle merkez okullarında görevli öğretmenler üzerine yapılmıştır. Oysa kırsal kesimde çalışan öğretmenlerimizin de sınıf disiplini ile ilgili görüşleri alınmalıdır. Çünkü şehirlerdeki yaşam koşullarından çok daha kötü koşullarda görev yapan öğretmenlerin, sınıflarındaki disiplini oluşturma yolları farklı olabilir. Bu nedenle araştırmayla, ilgili alana yeni katkılar getirilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin sınıf disiplinini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemlerinin kullanımının ortaya konulmasıyla öğretmenlere mesleki yeterliliklerini geliştirici katkılar sağlanması ve bunun yanında geleceğin öğretmenlerini yetiştiren kurumlarda, sınıf disiplininin sağlanması konusunda öğretmen adaylarına ön bilgilerin sağlanması da hedeflenmektedir. Yapılan çalışma, 2010 – 2011 eğitim öğretim yılı II. döneminde, Şırnak ili merkez ve merkeze bağlı köy ve belde ilköğretim okullarında görevli sınıf öğretmenleriyle ve sınıf disiplinini sağlamada kullanılan ödül ve ceza yöntemleri ölçeğiyle sağlanan verilerle sınırlıdır.

Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemlerini ne sıklıkla kullandıklarını; bu ödül ve ceza yöntemlerinin öğretmenlerin cinsiyetlerine, mesleki deneyimlerine, sınıf düzeylerine, sınıftaki öğrenci sayılarına, çocuk sahibi olmalarına ve görevli oldukları bölgeye göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemektir. Bu amaçla yapılan araştırmada, sınıf öğretmenlerinin disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemlerine ilişkin görüşleri ve bu yöntemleri kullanım sıklıkları nelerdir? Sorusuna cevap aranmıştır. Bunun için, sınıf öğretmenlerinin kullandıkları ödül ve ceza yöntemlerinin kullanım sıklıkları ve bu yöntemlerin sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine, mesleki deneyimlerine, okuttukları sınıflara, sınıftaki öğrenci sayılarına, çocuk sahibi olmalarına ve çalıştıkları bölgelere göre anlamlı farklılık olup olmadığı belirlenmiştir.

YÖNTEM

Çalışma grubu

Araştırmada, 2010 – 2011 öğretim yılında, Şırnak ili merkez ve merkeze bağlı köy ve belde okullarında görevli 16 merkez ve 20 merkeze bağlı köy ve belde okullarında görevli sınıf öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuştur. Şırnak ili merkezinde 135, merkeze bağlı belde ve köy okullarında ise 87 sınıf öğretmeni olmak üzere toplamda 222 sınıf öğretmeni bulunmaktadır. Yapılan

araştırmada, seçkisiz (random) örnekleme yöntemiyle toplamda 222 olan sınıf öğretmenlerinden 190'ına ulaşılmış fakat eksik bilgi, cevapsız/boş sorular gibi hatalardan kaynaklı 11 sınıf öğretmenin anketi değerlendirilmemiştir. Dolayısıyla araştırma, 190 sınıf öğretmeninden 179'unun görüşleri değerlendirilerek tamamlanmıştır. Araştırmaya katılan çalışma grubuna ait bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubu Sayısal Bilgileri

Cinsiyet	<i>f</i>	%
Kadın	97	54.2
Erkek	82	45.8
Toplam	179	100.0
Eğitim	<i>f</i>	%
Lisans	176	98.3
Yüksek Lisans	3	1.7
Toplam	179	100.0
Çalışma Yılı	<i>f</i>	%
1-5 yıl	149	83.2
6-10 yıl	24	13.4
11-15 yıl	2	1.1
16-20 yıl	1	.6
21 ve üstü yıl	3	1.7
Toplam	179	100.0
Sınıf	<i>f</i>	%
1. sınıf	45	25.1
2. sınıf	38	21.2
3. sınıf	35	19.6
4. sınıf	29	16.2
5. sınıf	32	17.9
Toplam	179	100.0
Sınıf Mevcudu	<i>f</i>	%
10-15 öğrenci	7	3.9
16-20 öğrenci	11	6.1
21-25 öğrenci	25	14.0
26-30 öğrenci	52	29.1
31-35 öğrenci	35	19.6
36 ve üzeri öğrenci	49	27.4
Toplam	179	100.0

Tablo 1'e bakıldığında araştırmaya katılan 179 sınıf öğretmenin, %54'ü kadın ve %45'i erkek; %98.3'ü lisans mezunu ve %1.7'si yüksek lisans mezunu; %83.2'si 1 – 5 yıl arası, %13.4'ü 6 – 10 yıl arası, %1.1'i 11 – 15 yıl arası, %0.6'sı 16 – 20 yıl arası ve %1.7'si ise 21 ve üstü yıllar arası çalışandır. Sınıf öğretmenlerinden 1. sınıfı okutan %25.1, 2. sınıfı okutan %21.2, 3. sınıfı okutan %19.6, 4. sınıfı okutan %16.2 ve 5. sınıfı okutan ise %17.8'dir. Öğretmenlerin %35.2'si merkeze bağlı köy ve beldelerdeki ilköğretim kurumlarında çalışırken %64.8'i merkez ilköğretim kurumlarında

çalışmaktadır ve öğretmenlerin %20.1'i çocuk sahibiyken %79.9'u ise çocuk sahibi değildirler. Son olarak sınıflardaki öğrenci sayılarına bakıldığında ise, 10 – 15 öğrenci aralığında 7 sınıf, 16 – 20 öğrenci aralığında 11 sınıf, 21 -25 öğrenci aralığında 25 sınıf, 31 – 35 öğrenci aralığında 35 sınıf ve 36 ve üzeri öğrenci aralığında ise 49 sınıf vardır.

Veri toplama aracı

Araştırmada veriler, Gündoğdu (2007) tarafından geliştirilen sınıf disiplini sağlamak üzere kullanılan ödül (psikolojik, sosyal ve maddi ödül uygulamaları) ve ceza uygulamalarını (psikolojik, sosyal ve fiziksel ceza uygulamaları) belirlemeye çalışan likert tipi ölçek ile toplanmıştır. Ölçekte, ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin disiplini sağlamada kullandıkları psikolojik, sosyal, maddi ödül ve psikolojik, sosyal, fiziksel ceza yöntemlerini belirlemeye yönelik ifadeleri ölçen 40 soru bulunmaktadır. Soruların ilk 20 tanesi ödül yöntemlerini, diğer 20 tanesi de ceza yöntemlerini içermektedir. Kullanılan ölçek, Hiçbir Zaman (1.00 – 1.79), Bazen (1.80 – 2.59), Sık Sık (2.60 – 3.39), Çoğunlukla (3.40 – 4.19), Her Zaman (4.20 – 5.00) şeklinde puanlanmaktadır. Kullanılan ölçeğin, güvenirlik analizi sonuçlarında cronbach – α değeri, ortalama 0.71 bulunmuştur. Ayrıca alt boyutlara ilişkin yapılan faktör analizi sonuçlarında ise psikolojik ödüller 0.692 – 0.830, sosyal ödüller 0.535 – 0.748 ve maddi ödüller 0.522 – 0.760 arasında değerler almıştır. Diğer yandan ölçeğin ceza uygulamalarını ölçen bölümde yapılan faktör analizlerine göre alt boyutlar olan psikolojik cezalar 0.517 – 0.641, sosyal cezalar 0.448 – 0.720 ve fiziksel cezalar 0.549 – 0.837 arasında değerler almıştır.

Verilerin analizi

Analizlere başlamadan önce puanların normal dağılım gösterip göstermediğini; grubun parametrik olup olmadığını incelemek için ilk etapta dağılımın çarpıklık katsayısı, aritmetik ortalama, ortanca ve mod değerleri incelenmiştir. Dağılımın normalliği konusunda başvuru bir başka yöntem ise grafik ile incelemektir. Bu yolla ikinci etapta, normal dağılım eğrisinin çizdirildiği histogram grafiği incelenmiştir. Son olarak çalışma grubunun 50 kişi üzerinde olması durumunda dağılımın normalliğini incelemek için kullanılan Kolmogorov-Smirnov (K-S) testi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, sınıf disiplininin sağlanmasında kullanılan ödül ve ceza yöntemleri için çarpıklık katsayısının 0.01, ortalamasının 2.48, ortancanın 2.47 ve modun 2.65 olduğu belirlenmiştir.

Çarpıklık katsayısının, ± 1 sınırları içerisinde kalması ve ortalama, ortanca ve mod değerlerinin birbirine yakın olması puanların normal dağıldığını ve önemli bir sapmanın olmadığını göstermektedir. Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda ise anlamlılık 0.200 çıkmıştır. Kolmogorov-Smirnov analizinde istatistiksel hipotez “puanların dağılımı, normal dağılımdan anlamlı farklılık göstermez” şeklinde kurulduğu için hesaplanan p-değerinin 0.05’den büyük çıkması puanların normal dağılımdan anlamlı (aşırı) sapma olmadığını gösterir. Çalışma grubuna ait kişisel bulgular için frekans dağılımı analizi yapılmıştır. Frekans dağılımı, bir ya da daha çok değişkene ait değerlerin ya da puanların dağılımına ait özellikleri betimlemek amacıyla verileri sayı ve yüzde olarak verir (Büyüköztürk, 2010). Sınıf öğretmenlerinin sınıf disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemlerinin alt boyutlarının kullanılma sıklığını belirlemek için puanların ortalama değerleri belirlenmiştir. Bunların belirlenmesinde ilgili alt boyutları ölçen sorulara ortalama değer analizi yapılmıştır. Araştırmadaki diğer alt problemlerinin analizinde ise, MANOVA (Multivariate Anova) kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, sınıf öğretmenlerinin disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemlerinin cinsiyet, meslek deneyim, sınıf düzeyi, sınıftaki öğrenci sayıları, öğretmenlerinin çocuk sahibi olmaları ve çalıştıkları bölgeye göre farklılaşıp farklılaşmadığı tablolar halinde verilmektedir. Tablo 2 ve Tablo 3’de öğretmenlerin, disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemlerinin ortalama değerleri ve bu ödül ve cezaları ne sıklıkla kullandıkları yer almaktadır.

Tablo 2. Sınıf Disiplinini Sağlamada Kullanılan Psikolojik, Sosyal ve Maddi Ödül Yöntemlerinin Ortalama Değer ve Sıklıkları

Ödül Yöntemleri	\bar{X}	Sıklık
Psikolojik ödül	4.05	Çoğunlukla
Sosyal ödül	3.65	Çoğunlukla
Maddi ödül	2.59	Bazen

Tablo 2'ye göre sınıf öğretmenleri, disiplini sağlamada psikolojik ve sosyal ödül uygulamalarına “çoğunlukla” ($\bar{X}=4.05$ ve $\bar{X}=3.65$) yer vermektedirler. Öğretmenlerin disiplini sağlamada maddi ödül yöntemlerini ise “bazen” ($\bar{X}=2.59$) kullandıkları belirlenmiştir.

Tablo 3. Sınıf Disiplinini Sağlamada Kullanılan Psikolojik, Sosyal ve Fiziksel Ceza Yöntemlerinin Ortalama Değer ve Sıklıkları

Ceza Yöntemleri	\bar{X}	Sıklık
Psikolojik ceza	2.99	Sık sık
Sosyal ceza	1.59	Hiçbir Zaman
Fiziksel ceza	1.43	Hiçbir Zaman

Tablo 3'e göre sınıf öğretmenleri, disiplini sağlamada psikolojik ceza yöntemlerini ($\bar{X}=2.99$), sosyal ($\bar{X}=1.59$) ve fiziksel ceza ($\bar{X}=1.43$) yöntemlerine göre daha çok kullanmaktadırlar. Psikolojik ceza yöntemlerini “sık sık”, sosyal ceza yöntemlerini “bazen” kullandıkları, fiziksel ceza yöntemlerini ise “hiçbir zaman” kullanmadıkları belirlenmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin disiplini sağlamada kullandıkları psikolojik, sosyal ve maddi ödül ve psikolojik, sosyal ve fiziksel ceza yöntemlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı fark gösterip göstermediğinin incelenmesinde MANOVA analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4 ve Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 4. Sınıf Disiplinini Sağlamada Kullanılan Psikolojik, Sosyal ve Maddi Ödül Yöntemlerinin Cinsiyete Göre MANOVA Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	F	p
Psikolojik Ödül	Kadın	97	4.10	.73	1-177	1.05	.306
	Erkek	82	3.99	.64			
Sosyal Ödül	Kadın	97	3.68	.58	1-177	1.13	.288
	Erkek	82	3.59	.50			
Maddi Ödül	Kadın	97	2.70	.65	1-177	7.05	.009
	Erkek	82	2.45	.59			

Tablo 4'te görüldüğü gibi, disiplin sağlamada kullanılan psikolojik ödül yöntemlerinin, cinsiyetlerine göre anlamlı fark göstermediği görülmektedir [$F_{(1-177)}=1.05$, $p>.05$]. Kadın öğretmenler ($\bar{X}=4.10$) ve erkek öğretmenler ($\bar{X}=3.99$) psikolojik ödülleri “çoğunlukla” kullanmaktadırlar. Sınıf öğretmenlerinin disiplini sağlamada kullandıkları sosyal ödül yöntemleri de cinsiyetlerine göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(1-177)}=1.13$, $p>.05$]. Sosyal ödülleri kadın ($\bar{X}=3.68$) ve erkek öğretmenler ($\bar{X}=3.59$) “çoğunlukla” kullanmaktadırlar. Disiplinin sağlamada kullanılan maddi ödül yöntemleri ise cinsiyete göre anlamlı fark göstermektedir [$F_{(1-177)}=7.05$, $p<.05$]. Maddi ödül yöntemlerini kadın öğretmenler ($\bar{X}=2.70$) erkek öğretmenlere ($\bar{X}=2.45$) göre anlamlı olarak daha fazla kullanmaktadırlar.

Tablo 5. Sınıf Disiplinini Sağlamada Kullanılan Psikolojik, Sosyal ve Fiziksel Ceza Yöntemlerinin Cinsiyete Göre MANOVA Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	Sd	F	p
Psikolojik Ceza	Kadın	97	3.03	.67	1-177	.85	.358
	Erkek	82	2.93	.68			
Sosyal Ceza	Kadın	97	1.64	.43	1-177	3.86	.051
	Erkek	82	1.54	.45			
Fiziksel Ceza	Kadın	97	1.43	.36	1-177	.00	.983
	Erkek	82	1.43	.43			

Tablo 5’te görüldüğü gibi disiplin sağlamada kullanılan psikolojik ceza yöntemleri cinsiyete göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(1-177)}=.85$, $p>.05$]. Kadın öğretmenler ($\bar{X}=3.03$) ve erkek öğretmenler ($\bar{X}=2.93$) psikolojik cezaları, “sık sık” kullanmaktadırlar. Disiplinin sağlamada kullanılan sosyal ceza yöntemleri cinsiyete göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(1-177)}=3.86$, $p>.05$]. Sosyal cezaları kadın öğretmenler ($\bar{X}=1.64$) ve erkek öğretmenler ($\bar{X}=1.54$), “hiçbir zaman” kullanmamaktadırlar. Disiplin sağlamada kullanılan fiziksel ceza yöntemleri de cinsiyete göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(1-177)}=.00$, $p>.05$]. Fiziksel ceza yöntemlerini kadın öğretmenler ($\bar{X}=1.43$) ve erkek öğretmenler ($\bar{X}=1.43$) “hiçbir zaman” kullanmamaktadırlar.

Sınıf öğretmenlerinin disiplini sağlamada kullandıkları psikolojik, sosyal, maddi ödül ve psikolojik, sosyal ve fiziksel ceza yöntemlerinin mesleki deneyimlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla MANOVA analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları, Tablo 6 ve Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 6. Sınıf Disiplinini Sağlamada Kullanılan Psikolojik, Sosyal ve Maddi Ödül Yöntemlerinin Mesleki Deneyime Göre MANOVA Sonuçları

	Deneyim	N	\bar{X}	S	Sd	F	p
Psikolojik Ödül	1-5 yıl	149	4.06	.68	1-177	.21	.642
	6 ve üstü yıl	30	4.00	.75			
Sosyal Ödül	1-5 yıl	149	3.66	.54	1-177	1.26	.262
	6 ve üstü yıl	30	3.54	.56			
Maddi Ödül	1-5 yıl	149	2.58	.61	1-177	.06	.802
	6 ve üstü yıl	30	2.59	.75			

Tablo 6’da görüldüğü gibi, disiplin sağlamada kullanılan psikolojik ödül yöntemleri, mesleki deneyime göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(1-177)}=.21$, $p>.05$]. Mesleğinde 1-5 yıl arasında olan öğretmenler ($\bar{X}=4.06$) ve 6 yıl ve üzerinde olan öğretmenler ($\bar{X}=4.00$) psikolojik ödülleri “çoğunlukla” kullanmaktadırlar. Disiplinin sağlanmasında kullanılan sosyal ödül yöntemleri, mesleki deneyime göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(1-177)}=1.26$, $p>.05$]. Sosyal ödülleri, mesleğinde 1-5 yılında olan öğretmenler ($\bar{X}=3.66$) ve 6 yıl ve üzerinde olan öğretmenler ($\bar{X}=3.54$) “çoğunlukla” kullanmaktadırlar. Sınıf disiplinin sağlanmasında kullanılan maddi ödül yöntemleri de mesleki kıdeme göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(1-177)}=.06$, $p>.05$]. Maddi ödül yöntemlerini 1-5 yılında olan öğretmenler ($X=2.58$) ve 6 yıl ve üzeri öğretmenler ($\bar{X}=2.59$) “bazen” kullanmaktadırlar.

Tablo 7. Sınıf Disiplinini Sağlamada Kullanılan Psikolojik, Sosyal ve Fiziksel Ceza Yöntemlerinin Mesleki Deneyime Göre MANOVA Sonuçları

	Deneyim	N	\bar{X}	S	Sd	F	p
Psikolojik Ceza	1-5 yıl	149	2.99	.69	1-177	.12	.725
	6 ve üstü yıl	30	2.95	.62			
Sosyal Ceza	1-5 yıl	149	1.60	.44	1-177	.27	.601
	6 ve üstü yıl	30	1.55	.43			
Fiziksel Ceza	1-5 yıl	149	1.43	.39	1-177	.03	.853
	6 ve üstü yıl	30	1.42	.43			

Tablo 7’de görüldüğü gibi disiplin sağlamada kullanılan psikolojik ceza yöntemleri, mesleki deneyime göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(1-177)}=.12$, $p>.05$]. Mesleğinde 1-5 yılında olan öğretmenler ($\bar{X}=2.99$) ve 6 yıl ve üzerinde olan öğretmenler ($\bar{X}=2.95$) psikolojik cezaları “sık sık” kullanmaktadırlar. Disiplin sağlamada kullanılan sosyal ceza yöntemleri de mesleki deneyime göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(1-177)}=.27$, $p>.05$]. Sosyal cezaları, mesleğinde 1-5 yılında olan öğretmenler ($\bar{X}=1.60$) ile 6 yıl ve üzerinde olan öğretmenler ($\bar{X}=1.55$) “hiçbir zaman” kullanmamaktadırlar. Disiplinin sağlanmasında kullanılan fiziksel ceza yöntemleri de mesleki deneyime göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(1-177)}=.03$, $p>.05$]. Fiziksel ceza yöntemlerini 1-5 yılında olan öğretmenler ($\bar{X}=1.43$) ile 6 yıl ve üzerinde olan öğretmenler ($\bar{X}=1.42$) “hiçbir zaman” kullanmamaktadırlar.

Sınıf öğretmenlerinin disiplini sağlamada kullandıkları psikolojik, sosyal, maddi ödül ve psikolojik, sosyal ve fiziksel ceza yöntemlerinin sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesinde MANOVA analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçları, Tablo 8 ve Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 8. Sınıf Disiplinini Sağlamada Kullanılan Psikolojik, Sosyal ve Maddi Ödül Yöntemlerinin Sınıf Düzeyine Göre MANOVA Sonuçları

	Sınıflar	N	\bar{X}	S	sd	F	p
Psikolojik Ödül	1.Sınıf	45	3.98	.76	4-174	1.76	.137
	2.Sınıf	38	4.28	.63			
	3.Sınıf	35	4.08	.59			
	4.Sınıf	29	4.03	.66			
	5.Sınıf	32	3.86	.75			
Sosyal Ödül	1.Sınıf	45	3.58	.47	4-174	.55	.693
	2.Sınıf	38	3.72	.59			
	3.Sınıf	35	3.58	.50			
	4.Sınıf	29	3.71	.57			
	5.Sınıf	32	3.64	.61			
Maddi Ödül	1.Sınıf	45	2.63	.69	4-174	1.90	.112
	2.Sınıf	38	2.78	.58			
	3.Sınıf	35	2.55	.67			
	4.Sınıf	29	2.53	.64			
	5.Sınıf	32	2.38	.51			

Tablo 8’de görüldüğü gibi, disiplin sağlamada kullanılan psikolojik ödül yöntemleri sınıf düzeyine göre anlamlı fark göstermemiştir [$F_{(4-174)}=1.76$, $p>.05$]. Tüm sınıflardaki sınıf öğretmenleri, disiplini

sağlamada psikolojik ödülleri “çoğunlukla” kullanmaktadırlar ($\bar{X}=4,05$). Sınıf öğretmenlerinin disiplini sağlamada kullandıkları sosyal ödül yöntemleri de sınıf düzeyine göre anlamlı fark göstermemiştir [$F_{(4-174)}=.55$, $p>.05$]. Tüm sınıflardaki sınıf öğretmenleri, disiplini sağlamada sosyal ödülleri “sık sık” kullanmaktadırlar ($\bar{X}=3,64$). Disiplinin sağlanmasında maddi ödül yöntemleri de sınıf düzeyine göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(4-174)}=1.90$, $p>.05$]. Tüm sınıflardaki sınıf öğretmenleri, disiplini sağlamada maddi ödülleri ise “bazen” kullanmaktadırlar ($\bar{X}=2,59$).

Tablo 9. *Sınıf Disiplinini Sağlamada Kullanılan Psikolojik, Sosyal ve Fiziksel Ceza Yöntemlerinin Sınıf Düzeyine Göre MANOVA Sonuçları*

	Sınıflar	N	\bar{X}	S	sd	F	p
Psikolojik Ceza	1.Sınıf	45	2.92	.64	4-174	1.68	.157
	2.Sınıf	38	2.96	.76			
	3.Sınıf	35	2.81	.49			
	4.Sınıf	29	3.19	.75			
	5.Sınıf	32	3.11	.70			
Sosyal Ceza	1.Sınıf	45	1.64	.47	4-174	.74	.560
	2.Sınıf	38	1.57	.43			
	3.Sınıf	35	1.50	.33			
	4.Sınıf	29	1.56	.49			
	5.Sınıf	32	1.67	.45			
Fiziksel Ceza	1.Sınıf	45	1.34	.28	4-174	1.54	.191
	2.Sınıf	38	1.44	.44			
	3.Sınıf	35	1.37	.23			
	4.Sınıf	29	1.53	.42			
	5.Sınıf	32	1.50	.56			

Tablo 9’da görüldüğü gibi, disiplin sağlamada kullanılan psikolojik ceza yöntemleri, sınıf düzeyine göre anlamlı fark göstermediği görülmektedir [$F_{(4-174)}=1.68$, $p>.05$]. Tüm sınıflardaki sınıf öğretmenleri disiplini sağlamada psikolojik cezaları “sık sık” kullanmaktadırlar ($\bar{X}=2,99$). Sınıf öğretmenlerinin, disiplini sağlamada kullandıkları sosyal ceza yöntemlerinin de sınıf düzeyine göre anlamlı fark göstermediği görülmektedir [$F_{(4-174)}=.74$, $p>.05$]. Tüm sınıflardaki sınıf öğretmenleri, disiplini sağlamada sosyal cezaları ise “hiçbir zaman” kullanmamaktadırlar ($\bar{X}=1,59$). Sınıf öğretmenlerinin disiplini sağlamada kullandıkları fiziksel ceza yöntemlerinin sınıf düzeyine göre anlamlı fark göstermediği görülmektedir [$F_{(4-174)}=1.54$, $p>.05$]. Tüm sınıflardaki sınıf öğretmenleri, disiplini sağlamada fiziksel cezaları da “hiçbir zaman” kullanmamaktadırlar ($\bar{X}=1,43$).

Sınıf öğretmenlerinin disiplini sağlamada kullandıkları psikolojik, sosyal, maddi ödül ve psikolojik, sosyal ve fiziksel ceza yöntemlerinin sınıf mevcuduna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesinde MANOVA analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçları, Tablo 10 ve Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 10. Sınıf Disiplinini Sağlamada Kullanılan Psikolojik, Sosyal ve Maddi Ödül Yöntemlerinin Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre MANOVA Sonuçları

	Mevcut	N	\bar{X}	S	sd	F	p
Psikolojik Ödül	10-25 öğrenci	43	4.03	.60	3-175	.18	.908
	26-30 öğrenci	52	4.01	.63			
	31-35 öğrenci	35	4.03	.82			
	36 ve üzeri öğrenci	49	4.11	.75			
Sosyal Ödül	10-25 öğrenci	43	3.67	.49	3-175	.17	.914
	26-30 öğrenci	52	3.66	.51			
	31-35 öğrenci	35	3.59	.69			
	36 ve üzeri öğrenci	49	3.63	.52			
Maddi Ödül	10-25 öğrenci	43	2.59	.61	3-175	.01	.997
	26-30 öğrenci	52	2.59	.58			
	31-35 öğrenci	35	2.60	.71			
	36 ve üzeri öğrenci	49	2.57	.67			

Tablo 10’da görüldüğü gibi, disiplin sağlamada kullanılan psikolojik ödül yöntemleri, sınıftaki öğrenci sayısına göre anlamlı fark göstermemiştir [$F_{(3-175)}=.18$, $p>.05$]. Sınıftaki öğrenci sayıları farklılık gösterse de sınıf öğretmenleri, disiplini sağlamada psikolojik ödülleri “çoğunlukla” kullanmaktadırlar ($\bar{X}=4.05$). Sınıf öğretmenlerinin, disiplin sağlamada kullandıkları sosyal ödül yöntemleri de sınıftaki öğrenci sayısına göre anlamlı fark göstermemiştir [$F_{(3-175)}=.17$, $p>.05$]. Sınıftaki öğrenci sayıları farklılık gösterse de sınıf öğretmenleri, disiplini sağlamada sosyal ödülleri de “çoğunlukla” kullanmaktadırlar ($\bar{X}=3.64$). Sınıf disiplinini sağlamada kullanılan maddi ödül yöntemleri, sınıftaki öğrenci sayısına göre anlamlı fark göstermemiştir [$F_{(3-175)}=.01$, $p>.05$]. Farklı öğrenci sayılarına sahip sınıflardaki sınıf öğretmenleri, disiplini sağlamada maddi ödülleri ise “bazen” kullanmaktadırlar ($\bar{X}=2.59$).

Tablo 11. Sınıf Disiplinini Sağlamada Kullanılan Psikolojik, Sosyal ve Fiziksel Ceza Yöntemlerinin Sınıftaki Öğrenci Sayılarına Göre MANOVA Sonuçları

	Mevcut	N	\bar{X}	S	sd	F	p
Psikolojik Ceza	10-25 öğrenci	43	3.00	.78	3-175	1.76	.155
	26-30 öğrenci	52	2.85	.59			
	31-35 öğrenci	35	2.93	.58			
	36 ve üzeri öğrenci	49	3.15	.71			
Sosyal Ceza	10-25 öğrenci	43	1.53	.45	3-175	.74	.529
	26-30 öğrenci	52	1.56	.42			
	31-35 öğrenci	35	1.61	.44			
	36 ve üzeri öğrenci	49	1.65	.44			
Fiziksel Ceza	10-25 öğrenci	43	1.37	.37	3-175	3.13	.027
	26-30 öğrenci	52	1.39	.33			
	31-35 öğrenci	35	1.61	.56			
	36 ve üzeri öğrenci	49	1.41	.30			

Tablo 11’de görüldüğü gibi disiplin sağlamada kullanılan psikolojik ceza yöntemleri sınıftaki öğrenci sayısına göre anlamlı fark göstermemiştir [$F_{(3-175)}=1.76$, $p>.05$]. Sınıftaki öğrenci sayıları farklılık gösterse de sınıf öğretmenleri, disiplini sağlamada psikolojik cezaları “sık sık” kullanmaktadırlar

($\bar{X}=2.99$). Sınıf öğretmenlerinin, disiplini sağlamada kullandıkları sosyal ceza yöntemleri de sınıftaki öğrenci sayılarına göre anlamlı fark göstermemiştir [$F_{(3-175)}=.74$, $p>.05$]. Sınıftaki öğrenci sayıları farklılık gösterse de sınıf öğretmenleri, disiplin sağlamada sosyal cezaları ise “hiçbir zaman” kullanmamaktadırlar ($\bar{X}=1.59$). Disiplin sağlamada kullanılan fiziksel ceza yöntemleri ise sınıf mevcudlarına göre anlamlı fark gösterdiği görülmektedir [$F_{(3-175)}=3.13$, $p<.05$]. Sınıf mevcudu 31-35 öğrenci ($\bar{X}=1.61$) olan sınıf öğretmenleri, sınıf mevcudu 10-25 öğrenci ($\bar{X}=1.37$) olan sınıflara göre fiziksel cezaları anlamlı olarak daha fazla kullanmaktadırlar.

Sınıf öğretmenlerinin disiplini sağlamada kullandıkları psikolojik, sosyal, maddi ödül ve psikolojik, sosyal ve fiziksel ceza yöntemlerinin çocuk sahibi olup olmamalarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesinde MANOVA analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçları, Tablo 12 ve Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 12. Sınıf Disiplinini Sağlamada Kullanılan Psikolojik, Sosyal ve Maddi Ödül Yöntemlerinin Çocuk Sahibi Olmalarına Göre MANOVA Sonuçları

	Çocuk	N	\bar{X}	S	Sd	F	p
Psikolojik Ödül	Var	36	4.16	.63	1-177	1.18	.278
	Yok	143	4.02	.70			
Sosyal Ödül	Var	36	3.62	.58	1-177	.10	.744
	Yok	143	3.65	.54			
Maddi Ödül	Var	36	2.66	.72	1-177	.61	.436
	Yok	143	2.57	.61			

Tablo 12’de görüldüğü gibi, disiplin sağlamada kullanılan psikolojik ödül yöntemleri çocuk sahibi olup olmamaya göre anlamlı fark göstermemiştir [$F_{(1-177)}=1.18$, $p>.05$]. Çocuk sahibi olan ($\bar{X}=4.16$) ve olmayan ($\bar{X}=4.02$) öğretmenler, psikolojik ödülleri “çoğunlukla” kullanmaktadırlar. Sınıfta disiplini sağlamada kullanılan sosyal ödül yöntemleri, çocuk sahibi olup olmamaya göre anlamlı fark göstermemiştir [$F_{(1-177)}=.10$, $p>.05$]. Sosyal ödülleri de, çocuk sahibi olan ($\bar{X}=3.62$) ve olmayan ($\bar{X}=3.65$) öğretmenler, “çoğunlukla” kullanmaktadırlar. Disiplin sağlamada kullanılan maddi ödül yöntemleri de çocuk sahibi olup olmamaya göre anlamlı fark göstermemiştir [$F_{(1-177)}=.61$, $p>.05$]. Maddi ödül yöntemlerini, çocuk sahibi olan ($\bar{X}=2.66$) ve olmayan ($\bar{X}=2.57$) öğretmenler, “sık sık” kullanmaktadırlar.

Tablo 13. Sınıf Disiplinini Sağlamada Kullanılan Psikolojik, Sosyal ve Fiziksel Ceza Yöntemlerinin Çocuk Sahibi Olmalarına Göre MANOVA Sonuçları

	Çocuk	N	\bar{X}	S	Sd	F	p
Psikolojik Ceza	Var	36	2.81	.66	1-177	2.85	.093
	Yok	143	3.03	.68			
Sosyal Ceza	Var	36	1.56	.49	1-177	.34	.558
	Yok	143	1.60	.43			
Fiziksel Ceza	Var	36	1.44	.49	1-177	.04	.841
	Yok	143	1.42	.37			

Tablo 13’de görüldüğü gibi, disiplin sağlamada kullanılan psikolojik ceza yöntemleri çocuk sahibi olup olmamaya göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(1-177)}=2.85$, $p>.05$]. Çocuk sahibi olan ($\bar{X}=2.81$) ve olmayan ($\bar{X}=3.03$) öğretmenler, psikolojik cezaları “sık sık” kullanmaktadırlar. Disiplinin sağlanmasında kullanılan sosyal ceza yöntemleri, çocuk sahibi olup olmamaya göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(1-177)}=.34$, $p>.05$]. Sosyal cezaları, çocuk sahibi olan ($\bar{X}=1.56$) ve olmayan

(\bar{X} =1.60) öğretmenler, “hiçbir zaman” kullanmamaktadırlar. Sınıf disiplininin sağlanmasında kullanılan fiziksel ceza yöntemleri de çocuk sahibi olup olmamaya göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(1-177)}=.10$, $p>.05$]. Maddi ödül yöntemlerini çocuk sahibi olan (\bar{X} =1.44) ve olmayan (\bar{X} =1.42) öğretmenler, “hiçbir zaman” kullanmamaktadırlar.

Sınıf öğretmenlerinin disiplin sağlamada kullandıkları psikolojik, sosyal, maddi ödül ve psikolojik, sosyal ve fiziksel ceza yöntemlerinin çalıştıkları bölgeye göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesinde MANOVA analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 14 ve Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 14. *Sınıf Disiplinini Sağlamada Kullanılan Psikolojik, Sosyal ve Maddi Ödül Yöntemlerinin Çalıştıkları Bölgeye Göre MANOVA Sonuçları*

	Bölge	N	\bar{X}	S	Sd	F	p
Psikolojik Ödül	Köy/Belde	63	4.03	.68	1-177	.02	.811
	Merkez	116	4.06	.70			
Sosyal Ödül	Köy/Belde	63	3.66	.51	1-177	.03	.726
	Merkez	116	3.63	.59			
Maddi Ödül	Köy/Belde	63	2.49	.60	1-177	.88	.141
	Merkez	116	2.59	.65			

Tablo 14’te görüldüğü gibi, disiplin sağlamada kullanılan psikolojik ödül yöntemleri çalışılan bölgeye göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(1-177)}=.02$, $p>.05$]. Hem köy/beldede (\bar{X} =4.03) hem de merkezde (\bar{X} =4.06) çalışan öğretmenler, psikolojik ödülleri “çoğunlukla” kullanmaktadırlar. Disiplin sağlamada kullanılan sosyal ödül yöntemleri, çalışılan bölgeye göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(1-177)}=.03$, $p>.05$]. Sosyal ödülleri, hem köy/beldede (\bar{X} =3.66) hem de merkezde (\bar{X} =3.63) çalışan öğretmenler, “çoğunlukla” kullanmaktadırlar. Disiplin sağlamada kullanılan maddi ödül yöntemleri de çalışılan bölgeye göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(1-177)}=.88$, $p>.05$]. Maddi ödül yöntemlerini köy/beldede (\bar{X} =2.49) ve merkezde (\bar{X} =2.59) çalışan öğretmenler, “bazen” kullanmaktadırlar.

Tablo 15. *Sınıf Disiplinini Sağlamada Kullanılan Psikolojik, Sosyal ve Fiziksel Ceza Yöntemlerinin Çalıştıkları Bölgeye Göre MANOVA Sonuçları*

	Bölge	N	\bar{X}	S	Sd	F	P
Psikolojik Ceza	Köy/Belde	63	3.14	.63	1-177	4.97	.027
	Merkez	116	2.90	.69			
Sosyal Ceza	Köy/Belde	63	1.67	.54	1-177	3.30	.071
	Merkez	116	1.55	.37			
Fiziksel Ceza	Köy/Belde	63	1.50	.50	1-177	2.93	.088
	Merkez	116	1.39	.32			

Tablo 15’te görüldüğü gibi, disiplin sağlamada kullanılan psikolojik ceza yöntemleri çalışılan bölgeye göre anlamlı fark göstermektedir. [$F_{(1-177)}=4.97$, $p<.05$]. Köy/beldede (\bar{X} =3.14) çalışan sınıf öğretmenleri merkezde (\bar{X} =2.90) çalışan sınıf öğretmenlerine göre psikolojik cezaları anlamlı olarak daha fazla kullanmaktadırlar. Disiplin sağlamada kullanılan sosyal ceza yöntemleri ise, çalışılan bölgeye göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(1-177)}=3.30$, $p>.05$]. Sosyal cezaları, köy/beldede (\bar{X} =1.67) ve merkezde (\bar{X} =1.55) çalışan öğretmenler, “hiçbir zaman” kullanmamaktadırlar. Disiplin sağlamada kullanılan fiziksel ceza yöntemleri de çalışılan bölgeye göre anlamlı fark göstermemektedir [$F_{(1-177)}=2.93$, $p>.05$]. Fiziksel cezaları köy/beldede (\bar{X} =1.50) ve merkezde (\bar{X} =1.39) çalışan öğretmenler, “hiçbir zaman” kullanmamaktadırlar.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, sınıf öğretmenlerinin sınıfta disiplini sağlamada kullandıkları ödül yöntemlerini kullanma sıklığının sırasıyla psikolojik, sosyal ve maddi ödüller olduğu; ceza yöntemlerini kullanma sıklığının ise psikolojik, sosyal ve fiziksel cezalar olduğu belirlenmiştir. Daha önce yaptığı araştırmada Gündoğdu (2007), araştırmaya katılan bütün öğretmenlerin disiplin sağlamak amacıyla uyguladıkları yöntemlerden en fazla psikolojik ödül ve psikolojik ceza yöntemlerinin öğrenciler üzerinde etkili olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşmıştır. Geiger (2000) araştırmasında, öğretmenlerin disiplin problemlerine karşı genel olarak, yine psikolojik cezalar içerisinde ele alınabilecek, “şşhh ve dur” gibi ifadeleri, direktifleri tekrarlamayı, davranışı görmezden gelmeyi, göz teması kurmayı kullandıklarını belirlemiştir. Bu bağlamda, söz konusu araştırmacıların araştırma sonuçlarına bakıldığında; yapılan araştırmayla paralel sonuçlara vardıkları görülmüştür. Dolayısıyla, okullarda sınıf disiplininin sağlanmasında kullanılan ödül ve ceza yöntemlerinin benzer oldukları söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin kullandıkları maddi ödül yöntemleri, cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermiştir. Maddi ödül yöntemlerini kadın öğretmenler, erkek öğretmenlere göre anlamlı olarak daha fazla kullanmaktadırlar. Gündoğdu (2007) da araştırmasında kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere göre öğrencilere maddi ödüller vermenin disiplini sağlamada daha etkili olduğunu düşündüklerinin ortaya koymuştur. Ayrıca, sosyal ödüllerin kullanımında Allen (2005) araştırmasında, kadın öğretmenlerin, sosyal pekiştiricileri kullanma ve disiplin politikaları konusunda erkek öğretmenlere göre daha bilgili olduklarını belirlemiştir. Araştırmacıların sonuçlarının paralellğine de dayanarak, toplumumuzda erkeklerin, maddi kaynak gerektiren hediyeler, alışverişler konusunda kadınlar kadar eli açık olamadıkları, kadınların erkeklere göre, yapıları gereği daha duygusal olduklarından, bu konulara daha çok dikkat ettikleri araştırmada böyle bir farklılığın oluşmasında sebep olarak gösterilebilir. Saban (2002) ve Küçükahmet (2003) sınıfta öğrencilere, sınıfta yaptıkları olumlu davranışlarına karşı maddi ödüllerin verilmesi onları daha çok motive edeceğini belirtmişlerdir. Böylece öğrencilerin sınıfın huzurunu bozmaları engellenebilir. Disiplin sağlamada kullanılan ceza yöntemleri ise öğretmenlerin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermemiştir.

Sınıf öğretmenlerinin kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri mesleki kıdemlerine göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Fakat Allen (2005), deneyimli öğretmenlerin, deneyimsiz öğretmenlere göre müdahaleci olmayan modellerden daha çok yararlandığını belirlemiştir. Diğer bir ifadeyle, deneyimli öğretmenlerin, sosyal ve kişisel gelişime odaklı yöntemleri daha çok tercih ettikleri görülmüştür. Araştırmada cezalarının kullanımında, mesleğinde yeni olsun olmasın tüm sınıf öğretmenlerinin, sınıf disiplininin sağlanmasında cezaları çok az kullandıkları belirlenmiştir. Bununla birlikte araştırmanın çalışma grubunun büyük çoğunlukla mesleğinde yeni öğretmenlerin yer aldığı göz önünde bulundurulduğunda genç sınıf öğretmenlerinin, sınıf disiplininin sağlamada ceza yöntemlerine başvurmayarak fakültelerinde aldıkları yeni yapılandırmacı teorik eğitimi pratiğe de döktükleri söylenebilir.

Disiplini sağlamada kullanılan ödül yöntemleri sınıftaki öğrenci sayısına göre anlamlı farklılık görülmemiştir. Sınıf öğretmenlerinin kullandıkları fiziksel ceza yöntemleri ise, sınıftaki öğrenci sayılarına göre anlamlı farklılık göstermiştir. Sınıf mevcudu 31-35 öğrenci olan sınıflardaki sınıf öğretmenleri, sınıf mevcudu 10-25 öğrenci olan sınıflardaki sınıf öğretmenlerine göre fiziksel cezaları anlamlı olarak daha fazla kullanmaktadırlar.

Sınıf öğretmenlerinin kullandıkları ödül yöntemleri çalıştıkları bölgeye göre anlamlı farklılık göstermezken, psikolojik ceza yöntemleri çalıştıkları bölgeye göre anlamlı farklılık göstermiştir. Köy/beldede çalışan sınıf öğretmenleri, merkezde çalışan sınıf öğretmenlerine göre psikolojik cezaları anlamlı olarak daha fazla kullanmaktadırlar. Moore ve Cooper (1984) ise araştırmaları sonucunda, sosyal düzeyleri düşük olan yerlerin bulunduğu okullarda, disiplin olaylarına daha çok rastlandığını ve fiziksel cezalara daha çok başvurulduğunu belirlemişlerdir. Bu araştırmada son olarak, sınıf öğretmenlerinin kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri, öğretmenlerin okuttukları sınıflara ve çocuk sahibi olup olmamalarına göre anlamlı farklılık göstermemiştir.

İlköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerin sınıflarında disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemleriyle ilgili yapılan bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğretmenlere faydalı olabilecek bazı öneriler ise şu şekildedir:

Sınıf öğretmenleri, gerekli olduğu durumlarda psikolojik ve sosyal ceza yöntemlerini kullanabilirler. Bu ceza yöntemlerini kullanırken üzerinde durulması ve bilinmesi gerekenler üzerine Saban (2002), psikolojik cezaların, öğrencilerin sınıfta olumsuz davranışa sebep olan zihinsel yapılarını değiştirmeyi hedeflediğini, bu yüzden öğrencinin neye karşılık ceza aldığı mutlaka bilmesi gerektiğini belirtmiştir. Baloğlu, (2001) ve Saban (2002) sosyal cezaların, genelde öğrencinin bulunduğu ortamdaki diğer bireylerden soyutlanmasıyla ilgili olduğundan ortamdaki diğer öğrencilerin, sosyal cezaya maruz kalan öğrencinin durumundan sosyal öğrenme gerçekleştirerek kendilerine pay çıkararak disiplinsiz davranışlardan uzaklaşabileceklerini belirtmişlerdir.

Her öğrencinin farklı ihtiyaçları ve beklentileri olduğundan ortaya çıkan disiplin sorunlarının çözümlenmesinde, maddi ödüllere de diğer ödül türleri kadar yer verilmesi faydalı olabilir. Küçükahmet (2003) ve Saban (2002), maddi ödüllerin uygun olmayan yanının, maliyetlerinin pahalı olması olduğunu ama maddi ödüllerin sosyal pekiştiricilerinin gücünü yitirmeye başladığı zamanlarda onları güçlendirmek için de kullanılabilirliğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla maddi ödüllerin hem kendi başına hem de sosyal ödüllerin devamı olarak da kullanılabilmesi yönüyle disiplinin sağlanmasında iki yönlü katkısının olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, sınıf disiplininin sağlanmasında öğretmenlerin maddi ödülleri kullanmaları ve bunun için erkek öğretmenlerin de kadın öğretmenler kadar maddi kaynaklı fedakârlıklarda bulunmaları daha faydalı olabilir.

Kırsal alanlardaki zor koşulların getirdiği olumsuzluklar nedeniyle, sınıflarında kendi otoritelerini kurmaya çalışan sınıf öğretmenleri, bu olumsuzluklardan kötü yönde etkileniyor ve bu sıkıntılarını aşmada ceza türlerine başvuruyor olabilirler. Kuzgun (1997) cezasız ya da çok az ceza ile de disiplin sağlamanın mümkün olabileceğini belirtmiştir. Araştırmada bu konuda sadece psikolojik cezaların kullanımında bir farklılık tespit edilmesi Kuzgun'un (1997) söylemine uygun olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada analizler sadece sınıf öğretmenlerinin görüşleriyle sınırlıdır. Araştırma, öğrenciler, idareciler gibi farklı çalışma gruplarının da görüşleri alınarak geliştirilebilir. Farklı branşlardaki öğretmen gruplarına da uygulanabilir. Bulgulara nicel yöntemlerle ulaşıldığından aynı konuda daha derinlemesine bir araştırma için nitel yöntemler de kullanılarak veya farklı illerde veya daha büyük çalışma gruplarıyla da gerçekleştirilerek farklı bulgulara ulaşılabilir.

KAYNAKÇA

- Ada, Ş. ve Çetin Ö. M. (2002). *Eğitim ve öğretim ortamında disiplin nedir?* Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Alkan, H. B. (2007). *İlköğretim öğretmenlerinin istenmeyen davranışlarla baş etme yöntemleri ve okulda şiddet*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Allen, D. (2005). *An investigation of secondary educators' knowledge and use of classroom discipline management models*. Unpublished master's thesis, USA: Texas Woman's University.
- Aydın, B. (2001). *İlköğretim okullarında sınıf disiplininin sağlanması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baysal, N. (2009). *İlköğretim II. kademedeki görevli öğretmenlerin sınıfta karşılaştıkları disiplin sorunlarına, bunların nedenlerine ve çözüm yollarına ilişkin görüşleri (Diyarbakır ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çolak, M. (2005). *Kütahya ili ilköğretim okullarında ödül ve ceza*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dirik, K. (2002). *İzmir ili ilköğretim okullarında ödül ve ceza*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Geiger, B. (2000). Discipline in k through 8th grade classrooms. *Education*, 121(2), 383-394.
- Gözütok, D. (1993). *Okulda dayak*. Ankara: 72 Ofset.

- Gündoğdu, H. (2007). *İlköğretim okullarındaki sınıf öğretmenlerinin sınıf disiplinini sağlamada kullandıkları yöntemlerin öğrenciler üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hoffman L., Hutchinson J. & Reiss, E. (2009). On improving scholl climate: Reducing reliance on rewards and punihments. *International Journal of Whole Schooling*, 5(1), 13-24.
- Humphreys, T. (1999). *Disiplin nedir? Ne değildir?* (Çev. B. Çelik). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Korkmaz, İ. (2003). *Sınıf yönetimi: İstenmeyen davranışların önlenmesi*. Z. Kaya, (Ed.). Zeki Kaya). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Köktaş, Ş. K., ve Köktaş, V. (2007). *Etkili sınıf yönetimi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- Kuzgun, Y. (1997). *Rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Küçükahmet, L. (2003). *Sınıf yönetiminde çağdaş yaklaşımlar*. Ankara: Alkım Yayınları.
- LaGrand, E. L. (1969). *Discipline in the secondary school*. New York: Parker Publishing Company Inc.
- Marshall, M. (2005). Discipline witout stres, punishments or rewards. *The Clearing House*, 79(1), 51-54.
- Mendler, A. N. (1993). Discipline with dignity in the classroom: Seven principles. *The Education Digest*, 58(7).
- Özdem, E. (2003). *İlköğretim 1. kademesindeki öğretmenlerin sınıf disiplinine ilişkin görüşleri ve uygulamaları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saban, A. (2002). *Öğrenme öğretme süreci*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Savage, T. V. (1999). *Teaching self-control through management and discipline*. USA: Allyn & Bacon.
- Taymaz, H. (1995). *Okul yönetimi*. Ankara: Saypa Yayıncılık.
- Ünal, S. ve Ada, Ş. (2000). *Sınıf yönetimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Matbaası.